

Cantatedienst in de Paaskerk

‘Mit Fried und Freud ich fahr dahin’, BWV 125

Zondag 10 februari voert de Bach Cantorij Baarn in de Paaskerk aan de Oude Utrechtseweg cantate 125 uit. De bijbehorende interkerkelijke dienst, waarin ds. W. Schaap voorgaat, begint om 19.30 uur. Als solisten verwelkomt de cantorij Michelle Mallinger, alt, Roderik Blom, tenor, en Evert Jan Nagtegaal, bas. Organist is Wim Wijting. Solisten, koor en orkest van de cantorij staan onder leiding van gastdirigent Hans Linnartz. Linnartz was voor een benoeming in Basel hem in 1995 het land deed verlaten, gedurende 15 jaar vaste dirigent van de cantorij. In 1980 trad hij aan als opvolger van oprichter Louis Mol, die in dat jaar overleed.

Bach in Leipzig (1723-1750)

Met BWV 125 is opnieuw gekozen voor een cantate uit de tweede jaargang van Bachs verblijf in Leipzig. De trouwe bezoeker van de cantatediensten, maar ook de lezers van deze stukjes weten dan wel hoe laat het is. Opnieuw een koraalcantate. En dus opnieuw een zogenaamde luie donder partij voor de sopranen... hoewel, ook het fraai zingen van een uitgerekte koraalmelodie is een kunst op zich.

Bach maakte het zich na zijn benoeming te Leipzig niet gemakkelijk. Iedere week schreef hij een nieuwe cantate. In het tweede kerkelijk jaar verplichtte hij zich voor iedere zondag (dat zijn er 65 inclusief kerkelijke feestdagen) een cantate te schrijven op basis van tekst en melodie van één van de bekende koralen uit het kerkelijk liedboek. Eind januari 1725 ging cantate 92 in première (28-01) en de zondag erna (04-02) cantate 126. Tussendoor schreef hij voor vrijdag 2 februari cantate 125, want die tweede februari was precies 40 dagen na Kerstmis, het feest van Maria Reiniging of Maria Lichtmis. De katholieke lichtmis, wanneer kaarsen worden gezegend, verwijst naar de voorchristelijke lichtfeesten die de winterperiode in- en uitluiden: 40 dagen vóór midwinter op Sint Maarten (11 november) gaan de kaarsen aan. En 2 x 40 dagen later (2 februari) gaan ze weer uit. Het is dan immers weer licht.

Cantate BWV 125

Deze cantate is weliswaar gecomponeerd voor Maria Lichtmis, maar voor een goed begrip van de cantate is het beter te varen op de joodse traditie, de wetten van Mozes. Daarin staat te lezen, dat de vrouw die een zoon gebaard heeft (dus ook Maria) 40 dagen als onrein wordt beschouwd. Daarna komt zij naar de tempel om een rituele reiniging te ontvangen en haar eerstgeboren zoon aan de priesters te tonen. In het evangelie van Lucas wordt aldus de kleine Jezus in de tempel door Simeon herkend als de door God beloofde heiland. Simeon, die pas zou sterven als hij de heiland had gezien, uit zijn vreugde in een loflied. De tekst daarvan ligt aan de cantate ten grondslag en luidt kort samengevat: ik kan nu getroost sterven, want ik heb de verlosser gezien die God voor alle volkeren heeft gezonden, als een licht voor alle ongelovigen en tot vreugde van het volk Israel.

Luther bewerkte in 1524 Simeons lofzang tot een lied van vier coupletten, beginnend met de woorden *Mit Fried und Freud ich fahr dahin*. Bach volgt in cantate 125 Luthers koraaltekst op de voet. Couplet 1 vormt in zijn geheel de tekst van het openingskoor. Het dramatische basrecitatief in het derde deel geeft de letterlijke tekst van couplet 2, afgewisseld met nieuw gedichte commentaren. Couplet 3 komt in vrije bewerkingen voor in het duet voor tenor en bas en in het slotrecitatief van de alt. In het slotkoraal komt dan couplet 4 integraal terug in een eenvoudige vierstemmige harmonie van de oorspronkelijke melodie.

Voor de fijnproever

Meteen al in de eerste maat van het openingskoor klinkt de verwantschap met het openingskoor van de Matthäus Passion. Eenzelfde e-klein akkoord en ook de maatsoort (12/8), de Siciliaanse, is dezelfde. Toch leidt het openingskoor van de cantate niet tot een pastorale (ca)dans, ondanks de lieflijke fluitmelodie. Dit koor klinkt streng, ernstig en zwaar, zeker als op de tekst *sanft und stille* het koor stagneert. Een intieme, introverte passage die in de slotregel van het koor nog eens via een andere harmonische kunstgreep herhaald wordt, *Der Tod ist mein Schlaf worden!*

En dan die opmerkelijke altaria. Volgens Murray Young ‘waarschijnlijk de uitzonderlijkste aria die hij ooit gecomponeerd heeft’. Twintigste eeuwse dissonanten doorsnijden deze aria, waarin de alt zich identificeert met de woorden van Simeon. Het moment dat ook haar ogen zullen breken, wordt geïllustreerd met gebroken vocale lijnen. Hier wordt pure smart gezongen, een klagend lied dat bij herhaling op een dood moment stilvalt op de zeer lage noten van *Sterben*.

Na drie introverte, donkere delen wordt het dan hoog tijd voor uitbundig stralend licht, voortreffelijk opgediend in het duet voor bas en tenor, begeleid door fraaie vioolpartijen. De alt, als prototype van de ware gelovige wijst ons in haar secco recitatief de juiste weg, zodat de gemeente voluit Luthers vierde couplet kan zingen.

Verzoeken dit vignet bij het artikel te plaatsen en –indien mogelijk– een foto van tenor Roderik Blom, alt Michelle Mallinger en/of Evert Jan Nagtegaal, bas (zie bijlagen)
